

Κ. ΧΡΥΣΑΝΘΗ

ΜΙΑ ΑΝΑΦΟΡΑ

ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΒΑΛΗΝ ΣΑΒΒΑ ΠΑΣΑΝ (1878).

(ΑΝΑΤΥΠΩΣΙΣ ΕΚ ΤΟΥ ΙΗ' ΤΟΜΟΥ ΤΩΝ "ΚΥΠΡΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ")

ΛΕΥΚΩΣΙΑ - ΚΥΠΡΟΥ

1955

ΜΙΑ ΑΝΑΦΟΡΑ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΒΑΛΗΝ ΣΑΒΒΑ ΠΑΣΑΝ (1878).

Ὁ Στυλιανὸς Χουρμούζιος ὑπῆρξε μιὰ φωτεινὴ, πολύπλευρη προσωπικότητα τοῦ τέλους τοῦ περασμένου αἰῶνα καὶ ἀρχῶν τοῦ παρόντος. Ἡ δραστηριότητά του ἐκτεινόταν ἀπὸ τὴ βυζαντινὴ μουσικὴ καὶ σύνθεση, γιὰ τὴν ὁποία εἶναι πιὸ γνωστὸς σήμερα, τόσο στὴν Κύπρῳ ὅσο καὶ στὸ πανελλήνιο, ὡς τὴ δημοσιογραφία, δικηγορικὴ καὶ πολιτικὴ.

Ἡ κατωτέρω δημοσιευμένη ἔκθεση ἢ ἀναφορὰ δείχνει σαφῶς τὴν ἐπίδοση τοῦ Χουρμούζιου στὰ πολιτικὰ καὶ μᾶς ἀποκαλύπτει μιὰ πλευρὰ τῆς δράσεώς του· κατὰ τὰ τελευταῖα χρόνια τῆς Τουρκοκρατίας στὴν Κύπρῳ. Εἶναι θαυμαστὴ ἡ εὐτολμία τοῦ πολιτευομένου αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ ἡ φαναριώτικη εὐλυγισία του στὰ ἐπικίνδυνα αἰτήματα καὶ καταγγελίες, ποῦ χρησιμοποιοεῖ πιὰ τίτλους καὶ κοσμητικὰ ἐπίθετα πρὸς κατευασμό.

Τὸ χειρόγραφο, ἰδιοκτησία κ. Σωκράτη Δασκαλοῦδη, μαθητῆ καὶ ὑπαλλήλου στὰ τυπογραφεῖα τοῦ Χουρμούζιου, εἶναι ἀντίγραφο τῆς ἐπίσημης ἐκθέσεως καὶ φέρει στὸ τέλος τὴ μονογραφὴ τοῦ Χουρμούζιου. Ἀποτελεῖται ἀπὸ τέσσερα φύλλα χάρτου ριγωτοῦ μὲ ἀρίθμηση 1—7 μὲ μολύβι ἀπὸ ἄλλο χέρι. Εἶναι καθαρογραμμένο μὲ μελανὶ μελάνι καὶ δὲν ἔχει ὀρθογραφικὰ λάθη, ἐκτὸς σὲ λίγους ἐκ παραδρομῆς τόνους. Στὴν τελευταία ἀγραφή σελίδα ὑπάρχουν μὲ μολύβι τρεῖς σημειώσεις, μὲ διάφορο γραφικὸ χαρακτήρα, ὡς ἐξῆς: (α) Ἀναφορὰ πρὸς τὸν Σαβῆαν Πασᾶν. Μαΐου τοῦ 1878. (β) Ἀναφορὰ πρὸς τὸν Σαβῆαν Πασιᾶν Μάρτιου 1878. (γ) νησάρχην (Βαλῆν) (παρέμβλητο στὴ πρῶτη σημείωση). Ἐνα μῆνα μετὰ τὴν ἀναφορὰν [ἔγι]νεν ἢ [Ἄ]γγλικὴ κατοχὴ.

Ἐξηγήσεις: Εἰς τὸ κείμενο τῆς ἐκθέσεως δὲν ἀναφέρεται ὁ Σάββα Πασᾶς. (1) Γνωρίζομεν ὅμως ὅτι ἀπεστάλη κατόπιν παροπόνων νὰ ἐξετάσῃ τὰ τῆς Κύπρου καὶ παρέμεινε στὴ νῆσον ἀρκετὸ χρόνον. Στὸ κείμενο ἀναφέρεται ὡς πρῶτος βουλευτῆς τῆς Κύπρου ὁ Μεχμέτ βέης. Τὸ πλήρες ὄνομα τοῦ Κυπρίου Τούρκου βουλευτοῦ εἶναι Μεχμέτ βέης Σο-

(1) Ὁ Σάββα Πασᾶς ἦταν Βαλῆς τοῦ Βιλαετιοῦ τοῦ Ἀρχιεπαύγου. Ὁ Hill (Hist. of Cyprus IV, 263, ὑποσ.) λέγει πῶς, κατὰ προφορικὴν ἀνακοίνωση τοῦ Λοῖζου Φιλίππου, στηριγμένου πάνω σ' ἐπιστολὴ ποῦ θρίσκειται στὴν Ἀρχιεπισκοπὴ, ὁ Σάββας Πασᾶς εἶχε ἀποστείλει προκήρυξη στοὺς Κύπριους νὰ κάμουν τὰ παράπονά τους στὸν Edhme. Κατὰ τὸν Κωνσταντινίδην ὅμως ὁ Σάββα Πασᾶς ἦρθε στὴν Κύπρῳ αὐτοπροσώπως σταλμένος ἀπὸ τὴν Ὑψηλὴ Πύλη.

(2) Ὁ Hill (Hist. of Cyprus IV, 259) ἀναγράφει τὸν βουλευτὴ αὐτὸ ὡς Mehmet Efendi Sofuzadé παραπέμποντας λαθασμένως στὰ «Κυπριακὰ Χρονικὰ» XI, 221—2.

φουζατέ (2) και ήταν πατέρας του 'Αχμέτ **Ναϊμετουλά**, γνωστού στο Τουρκικό σύνοικο στοιχείο.

Νιζάμεν = συμφώνως του πολιτικού νόμου, προς διάκριση από τον ιερό νόμο που ἐφάρμοζε με κάποια ἐλευθερία ὁ Καδής.

Ναϊπίδες = ἀμέσως κατώτεροι του Καδῆ, ὑποκαδῆδες.

Λιβὰ = διοικητική ὑποδιαίρεση τῆς νομαρχίας.

Ζινζιριε = φόρος κρασιοῦ.

Ρουσουμάτια = τελωνειακοὶ φόροι.

Μεεμούριδες = κρατικοὶ ὑπάλληλοι. Στὴν παρούσα περίπτωση ἐννοεῖ τοὺς ὄρμάν μεεμούριδες, δηλαδή τοὺς ἵππεις δασοφύλακες.

Δελβέτιον = Κράτος, Ἐπικράτεια.

(Οἱ ἀνωτέρω ἐξηγήσεις μᾶς ἔχουν δοθῆ ἀπὸ τὸν Τοῦρκο δικηγόρο καὶ πολιτευτὴ κ. Φαντίλ Κορκούτ.)

Παρατηρήσεις:) Ἡ ἔκθεση εἶναι γραμμένη σὲ ἄριστη ἑλληνικὴ καὶ μὲ κατάλληλον ὕφος, παραδείγματα καὶ ἐπιχειρήματα. Κατὰ τὸ πλεῖστον χρησιμοποιοῦνται ὄροι ἑλληνικοὶ ἀντὶ τῶν Τουρκικῶν, ἀσφαλῶς ἐξ ἐπιδράσεως ἀπὸ τὸ Ἐλεύθερον Ἑλληνικὸ Κράτος.

2) Ἡ Τουρκικὴ φυλὴ καλεῖται μειοψηφοῦσα. Στὰ δημαρχεῖα τὸ Ἑλληνικὸ στοιχείο ἀντιπροσωπευόταν στὸ «τετραπλοῦν».

3) Τὰ ἐννέα δέκατα τῶν Χριστιανῶν καὶ ἀρκετοὶ Μωαμεθανοὶ δὲ γνωρίζανε τούρκικα. Ἡ Ἑλληνικὴ χαρακτηρίζεται ὡς «ἐπικρατοῦσα».

4) Ἡ Ἐκκλησία (3) συντηροῦσε τὰ σχολεῖα, γι' αὐτὸ ζητᾶ τὴν ἀπαλλαγὴ τῆς ἀπὸ τὸν ἐσχάτως ἐφαρμοσθέντα κτηματικὸ φόρο.

5) Ἡ Αὐτοκρατορία χρησιμοποιοῦσε τὶς φυλακὲς τῆς Κύπρου γιὰ τοὺς κακούργους ἄλλων μερῶν τῆς Ἐπικρατείας. Ἡ ληστεία βασιλευε παντοῦ. (4)

6) Ὑπάρχουν ἀρκετὲς ἄλλες πληροφορίες καὶ νομικὰ σημεῖα, γιὰ τὰ ὁποῖα πρέπει ν' ἀσχοληθῆ εἰδικός.

Δρ Κ. ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

(3) Ὁ Ἄγγλος Πρόξενος Watkins γράφοντας στὸν Λόρδο Derby (Hill, Hist. of Cyprus IV, 267, ὑπ. 3) περιγράφει τοὺς βαρεῖς φόρους ποὺ πληρώνουν οἱ Κύπριοι. Ἡ ἐκκλησιαστικὴ περιουσία ἦταν ἐκτιμημένη κακῶς καὶ πλήρωνε ὡς φόρο τὸ μισὸ τῆς ἀξίας τῆς

(4) Στὰ «Κυπριακὰ Χρονικά» VIII, 95 δημοσιεύονται Χρονογραφικὰ Σημειώματα ὅπου ἀναγράφεται «Ἰουλίου 1 ἦλθεν ἡ Ἀγγλία εἰς τὴν Κύπρον καὶ ἠσύχασαν οἱ κλέπται.»

Ἐξοχώτατε,

Τεκμήρια τῆς πατρικωτάτης διαθέσεως τοῦ φιλολάου ἡμῶν Ἄνακτος Σουλτάν Ἀπτούλ Χαμίδ τοῦ β' (ὄν διαφυλάττοι ὁ Ὑψιστος) πρὸς τοὺς πιστοὺς Αὐτοῦ ὑπηκόους εἶχομεν μέχρι τοῦδε τὰ Ὑψηλὰ Φιρμάνια, τὰ ὁποῖα ἐξέδωκεν ἀλλεπάλληλα ἀπὸ τῆς εἰς τὸν θρόνον ἀναβάσεώς Του· ἡ δὲ εὐτυχῆς ἀφίξις τῆς Ὑμ. Ἐξ. εἰς τὴν νῆσόν μας, καὶ αἱ σοφαὶ Αὐτῆς προσομιλίας κατέστησαν ἐν τε τῷ νῶ καὶ τῇ καρδίᾳ ἡμῶν πεποίθησιν ἀκράδαντον ὅτι ἡ ὑψηλὴ θέλησις τῆς Α.Μ. εἶναι ἡ εὐδαιμονία τῶν λαῶν τοῦ ἀπάντων ἀδιακρίτως φυλῆς καὶ θρησκείας καὶ διότι ὡς θεωρεῖ αὐτοὺς ἴσους ἐνώπιον τῶν ὀφθαλμῶν Του, οὕτω θέλει νὰ εἶναι ἴσοι καὶ ἐνώπιον τοῦ νόμου. — Εἶπετε ἡμῖν, Ἐξοχώτατε, ὅτι ἡ πραγματοποίησις τῆς ἀγαθῆς ταύτης προαιρέσεως ἀπαιτεῖ τὴν ἐνέργειαν πάντων καὶ δὴ εἰλικρινῆ παράστασιν καὶ διαφώτισιν περὶ τῶν κακῶς ἐχόντων ἐν ἐκάστῳ τόπῳ. Οἱ ταπεινοὶ λοιπὸν παρακλήτορες τῆς εὐημερίας τοῦ πολυχρονήμενου ἡμῶν Ἄνακτος καὶ ἐλάχιστοι θεράποντες, λαχόντες ἐν τῇ τάξει τῶν πολιτευομένων ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ, ἐθεωρήσαμεν καθήκον ἡμῶν ἀπαραίτητον νὰ καθυποβάλωμεν εὐσεβᾶστως πᾶν ὅ,τι ἡ μικρὰ ἡμῶν πείρα ἐδίδαξεν ἡμᾶς ὅτι εἶναι συντελεστικὸν πρὸς τὸν ἄνω εἰρημένον ὑψηλὸν σκοπὸν. Μνημονεύοντες δὲ συντομώτατα ἐν τῇ παρούσῃ ἡμῶν ἐκθέσει τὰ κακῶς ἔχοντα καὶ διορθώσεως χρήζοντα κατὰ τὴν ταπεινὴν ἡμῶν γνώμην, παρέχομεν ἡμᾶς αὐτοὺς προθυμοτάτους νὰ ποιήσωμεν προφορικῶς τὴν δέουσαν ἀνάπτυξιν ἐνὸς ἐκάστου, προσκαλούμενοι ὑπὸ τῆς Ὑμ. Ἐξοχώτητος.

ΔΙΚΑΣΤΙΚΑ

Α') Ἐκ τῶν ἄρθρων 37, 38, 40, 50 καὶ 52 τοῦ περὶ Νομαρχιῶν νόμου ἐξάγεται σαφῶς, νομίζομεν, ὅτι αἱ μεταξὺ χριστιανῶν πολιτικαὶ καὶ ποινικαὶ ὑποθέσεις, ὡς καὶ αἱ μικταί, ἔπρεπε νὰ διεξάγωνται μόνον Νιζάμεν· ἂν ὑπῆρχεν ἀμφισβόλια τις ὡς πρὸς τοῦτο αἱ ἀπὸ τοῦ 1286 Γενικαὶ Ὁδηγίαι περὶ τῆς ἐφαρμογῆς τῶν κανονισμῶν διέλυσαν αὐτὴν ἀποφαινόμενα ἐν ἄρθρῳ 8ῳ «Ἐὰν ὅμως συμβῇ τις δίκη πολιτικὴ μεταξὺ Μωαμεθανοῦ καὶ μὴ Μωαμεθανοῦ ἀνατίθεται πάντως εἰς τὰ πολιτικὰ δικαστήρια». Κατὰ τε τὸ γράμμα λοιπὸν καὶ τὸ πνεῦμα τῶν ἄρθρων τούτων ὁ Καδὴ ἐφέντης ἐν ταῖς δίκαις ταύταις εἶναι ἀπλῶς καὶ καθαρῶς πρόεδρος τοῦ Νιζάμεν δικάζοντος πολιτικοῦ δικαστηρίου. Καὶ ὅμως ἀντὶ τῶν ἄρθρων τούτων διέπει τὰ πολιτικὰ μας δικαστήρια καὶ μάλιστα τὰ Ἐπαρχιακὰ ὁ περὶ τῶν κατὰ τοῦ ἱεροῦ νόμου δικαζόντων δικαστηρίων Κανονισμός. Ἀφοῦ δὲ καὶ μετὰ τὸ Σύνταγμα αὐτὸ πολιτεύονται οἱ Καδὴ ἐφέντηδες, ἐτεκμηριώθη ἔτι ἄπαξ ὅτι εἶναι τι ἀσυμβίβαστον ἢ σοφολογιότης των μετὰ τῶν νέων νόμων, καὶ εὐκταῖον θὰ ἦτο ἂν προεδρεύοντο τὰ πολιτικὰ δικαστήρια ὑπὸ εἰδήμονος τῶν νέων νόμων ὑπαλλήλου, ὁποῖου καθιέρωσεν ἤδη διὰ τοῦ 29 ἄρθρου του ὁ περὶ Νομαρχιῶν Κανονισμός. Ἐκτὸς τῆς διακρίσεως ἦν ποιεῖ ἢ σοφολογιό-

της των τοῦ θρησκευήματος τῶν μαρτύρων καὶ μετὰ τὸ Σύνταγμα, ἀναμειγνύονται εἰς τὰς ὀρφανικὰς περιουσίας τῶν χριστιανῶν πρὸς οὐδὲν ὄφελος τῶν ὀρφανῶν. Ἐναντίον δὲ τῆς γενικωτάτης ἐννοίας τῆς φράσεως «Αἱ διαθῆκαι τῶν χριστιανῶν ἔστωσαν σεβασταί», τοῦ Ὑψηλοῦ Αὐτοκρατορικοῦ Φερμανίου, ἐν Κύπρῳ τὰς περὶ διαθήκης καὶ ἐκχωρήσεως διέπει εἰσέτι ὁ παλαιότερος νόμος καθ' ὃν τὸ ἐν τρίτον μόνον δύναται νὰ διαθέσῃ ὁ Χριστιανός, καὶ τοῦτο ἐκ τῆς κινητῆς αὐτοῦ περιουσίας, ἐν ἣ, ὡς ἠκούσαμεν, ἐξεδόθη ἀπὸ τοῦ παρελθόντος Μαρτίου νέα Ὑψηλὴ Διαταγή, καθ' ἣν δύναται οἱ Χριστιανοὶ φυλάττοντες ὠρισμένας τινὰς διατυπώσεις νὰ διαθέτουν τὸ ὅλον τῆς περιουσίας των οὐδὲ τῶν ἀκινήτων αὐτῶν κτημάτων (*immeubles*) ἐξαιρουμένων, ἄνευ τῆς ἀναμίξεως τῶν Ναϊπιδων. Φρονοῦμεν πρὸς τούτοις ὅτι πολὺ θὰ διηυκόλυνε τὰς ἐργασίας τῶν πολιτικῶν δικαστηρίων ἢ καθιέρωσις διερμηνέως τῆς ἐπικρατοῦσης ἐν τῷ τόπῳ γλώσσης, ὡς καὶ ἡ ἔκδοσις τῶν ἀποφάσεων ἐν ἀμφοτέραις ταῖς γλώσσαις Τουρκικῶν καὶ Ἑλληνικῶν εἰς τὰς μικτὰς καὶ Χριστιανικὰς ὑποθέσεις ἐν τε τοῖς πολιτικοῖς δικαστηρίοις καὶ τῷ ἐμποροδικεῖῳ. Διὰ τὴν βελτίωσιν τῶν πολιτικῶν τούτων δικαστηρίων ἀπαραίτητον ἐπίσης θεωροῦμεν τὴν ἐπαρκῆ μισθοδοσίαν τῶν δικαστῶν, διότι δυσκολώτατον εἶναι νὰ εὐρίσκωνται ἄνθρωποι κατάλληλοι εἰς τὸ ὑψηλὸν τοῦτον ἔργον ἐργαζόμενοι καθ' ἑκάστην καὶ λαμβάνοντες 180 ἕως 280 γρόσια τὸν μῆνα καὶ ταῦτα εἰς χαρτί. Καὶ ὁ ἀριθμὸς δὲ τῶν ψήφων, ἅς διαθέτει ἑκάτερον ἔθνος ἐν τοῖς πολιτικοῖς δικαστηρίοις μας, ἀπομακρύνει πολὺ νομίζομεν ἀπὸ τῆς καθιερωμένης ἀρχῆς, ὅτι τὰ δικαιώματα ἑκάστης τῶν ἐν τῷ Ὑψηλῷ Κράτει φυλῆς πρέπει νὰ εἶναι ἀνάλογα τῶν κατοικούντων αὐτῆς καὶ μάλιστα ὅταν ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ὅτι αἱ ψῆφοι τῆς μειονοψηφουῦσης φυλῆς, ἔχουσι μεθ' ἑαυτῶν καὶ τὴν ἰσχυρὰν ψήφον τοῦ Προέδρου. —

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΑ

Β') Καὶ τὰ διοικητικὰ συμβούλια, ὡς εἶναι κατηρτισμένα προσκρούουσιν ἐπίσης εἰς τὴν ἄνω μνησθεῖσαν ἀρχήν διότι ἐν μὲν τῷ συμβουλίῳ τοῦ Λιβά, ὑπάρχουν 3 μόνον Χριστιανοί, ἀπέναντι 8 Μωάμεθανῶν ἐν δὲ τοῖς ἐπαρχιακοῖς 3 ἐπίσης ἀπέναντι 5. Ὡς φυσικωτάτην δὲ συνέπειαν τοῦ φαινομένου τούτου, παραλείποντες πολλὰ ἄλλα, ἀναφέρομεν ἐν μόνον παράδειγμα τὸ ἐξῆς: Ἡ καθιερωμένη ἐν τῷ Κράτει ἀνεξίθρησκεία προσκρούει εἰς ἀνυπέρθλητα προσκόμματα καθ' ὃν τρόπον γίνονται αἱ ἀλλαξοθρησκείαι, οὐδεμίαν ἰσότητος φυλάττεται μετὰ τῶν δύο θρησκευμάτων τὰ δὲ ὑπὸ τῆς τοπικῆς διοικήσεως παρεμβαλλόμενα ἐνίοτε προσκόμματα εἰς τὴν ἀνοικοδόμησιν ἢ οἰκοδομὴν νέων Ἐκκλησιῶν φρονοῦμεν ὅτι δὲν συμβιβάζονται μὲ τὰς νέας ἀρχάς, ἅς καθιέρωσεν ἡ Α. Μεγαλειότης, ὁ τρισέβαστος ἡμῶν Αὐτοκράτωρ. Τὸ δὲ ἄμισθον τῶν ἐν τοῖς συμβουλίοις τούτοις συμβούλων ἐν τῷ τόπῳ ἐνθα δὲν ὑπάρχουν ἄνθρωποι ἔχοντες ἐξησφαλισμένην ἐπαρκῆ τακτικὴν πρόσδοτον, καὶ δυνάμενοι νὰ ζῶσιν ἄνευ βιοποριστικοῦ τινος ἔργου, καὶ

ἀνενδότητος προσωπικῆς ἐργασίας, εἶναι μέγιστον κώλυμα εἰς τὴν τακτικὴν φοίτησιν αὐτῶν εἰς τὰ συμβούλια τὰς περισσοτέρας ἢ μᾶλλον πάσας σχεδὸν τὰς ἐργασίμους ἡμέρας τοῦ ἔτους, καὶ καθιστᾷ λίαν σικρὸν τὸν ἀριθμὸν τῶν δυναμένων νὰ δεχθῶσι τοιαύτην θέσιν.

Γ') Ὁ περὶ ὁδοποιήσεως Κανονισμὸς δὲν λειτουργεῖ παντάπασιν ἐν τῇ νήσῳ· ἐγένετο μόνον 8 μιλίων ἀμαξιτῆ ὁδὸς ἀπορροφήσασα πολλάς μὲν χιλιάδας ἐκ τοῦ ταμείου ὑπὲρ τὸ ἑκατομμύριον δὲ προσέτι ἐργασίαν τῶν κατοίκων καὶ αὕτη ὡς εἶδε καὶ ἡ Ὑμ. Ἐξ. κατεστράφη ἤδη.

Δ') Αἱ περὶ ἐγκαρδιώσεως τῆς γεωργίας Ὑψηλαὶ Διαταγαὶ ἔμειναν γράμμα νεκρὸν· τοῦναντίον ὁ τρόπος καθ' ὃν δεκατίζονται τὰ μὴ εἰς μέτρον τι ὑποβαλλόμενα ἐν τῇ δεκατίσει προϊόντα καταστρέφει τοὺς γεωργούς, καθὼς καὶ ὁ τρόπος καθ' ὃν ὀρίζονται αἱ τιμαὶ τῶν προϊόντων τούτων τῆς δεκάτης· τὸ δὲ ἀγώγιον τῶν γεωργῶν σπανιώτατα ἐπληρώθη.

Ε') Ἡ ἀμπελοργία πρὸ πάντων ἐξ ἧς ἀποζῶσι τὸ πλεῖστον μέρος τῶν κατοίκων εἶναι ἐπιφορτισμένη κατ' ἐξαίρεσιν ὑπὸ τριῶν ἢ μᾶλλον τεσσάρων ὁμοῦ φόρων (κτηματικοῦ, δεκάτης, δασμοῦ οἴνου, καὶ δασμοῦ ρακῆς)· εἰς ἐπίμετρον δὲ ἡ μέθοδος καθ' ἣν ἐπιβάλλονται εἰς τὸν ἀμπελοργὸν οἱ φόροι οὗτοι ἐπιτρέπει μυρίας αὐθαιρεσίας καὶ ἀδικίας, ἐξ ὧν ἤρκουν αἱ τοῦ ἐνὸς μόνου τῶν τεσσάρων διὰ νὰ ἀποθαρρύνωσι τὸν ἀμπελοργόν. Ἐστάλη πρό τινων μηνῶν τῇ πατριωτικῇ ἐνεργείᾳ τοῦ πρώτου Βουλευτοῦ τῆς Νήσου Μεχμέτ βέη εἰδικὴ διαταγὴ πρὸς διόρθωσιν τῶν τῆς ἀμπέλου θασάνων, ἀλλ' ἔμεινεν ἀνενέργητος· μυρία δὲ ἐγένοντο νέαι καταπιέσεις διὰ τὴν βραδύτητα τῆς εἰσπράξεως τῶν Ζινζιριέ τοῦ 1875· καὶ οἱ ἀμπελοργοὶ πλειστάκις ἀνενεχθέντες καὶ δικαιότατα καθ' ἡμᾶς ἐξαιτούμενοι δὲν εἰσικούσθησαν· μεγίστην δὲ εὐεργεσίαν θὰ ἐποίει ἡ Ὑμ. Ἐξ. ἐὰν διηυθέτιζε τὰ τῆς κατεπειγούσης ταύτης ὑποθέσεως.

Στ') Εἰς τὴν γενομένην ἀπογραφὴν ὡς καὶ τὴν καταμέτρησιν καὶ ἐκτίμησιν τῶν ἀκινήτων ἀγροτικῶν κτημάτων, οἱ εἰδικοί ὑπάλληλοι οὐδὲ ἄρθρον ἔν ἐτήρησαν τοῦ Κανονισμοῦ, δι' ὧν ἔγνω ὁ νομοθέτης νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν ἀκρίθειαν καὶ δικαιοσύνην· καὶ ἀφοῦ συνετεία μυριάδων ἀναφορῶν τῶν ἀδικηθέντων ἦλθεν Ὑψηλὴ Διαταγὴ νὰ διορθωθῶσιν αἱ ἀδικίαι, οὐδέν, ἢ σχεδὸν οὐδέν, ἐγένετο ἄχρι τοῦδε· εἰς ἐπίμετρον δὲ ἐπιφορτίσθησαν πλείστοι γεωργοὶ διὰ φόρου ἐπιτηδεύματος, ἐνῶ οὐδεμίαν μετέρχονται τέχνην πλὴν τῆς γεωργίας.

Ζ') Καὶ διὰ τὴν ἐκπαίδευσιν τοῦ Χριστιανικοῦ λαοῦ οὐδ' ὄβολος δίδεται ἐκ τοῦ δημοσίου ταμείου, δι' ὃ καὶ εἶναι πολὺ μακρὰν ἡ νῆσός μας ἀπὸ τοῦ βαθμοῦ εἰκείνου τῆς ἀναπτύξεως, ὃν ἐπιθυμεῖ ἡ Α.Μ. ὁ φιλοπρόοδος Ἄναξ καὶ σεπτὸς ἡμῶν Κύριος· ὡς νὰ μὴ ἤρκει δὲ τοῦτο κινδυνεύει καὶ ὁ κυριώτατος πόρος δι' οὗ συνετηροῦντο τέως τὰ ὀλίγιστα σχετικῶς τοῦ πληθυσμοῦ σχολεῖα ἡμῶν· τὰ κτήματα τῶν Ἐκκλησιῶν ἐτέθησαν ἐν τῇ αὐτῇ μοίρᾳ τῶν ἰδιωτικῶν ἀναφορικῶς τοῦ κτηματικοῦ φόρου, ἐνῶ ἂν αἱ παλαιαὶ ἀτέλειαι τῶν Χριστιανικῶν κοινοτήτων αἱ ἐπι-

κυρούμεναι διὰ τοῦ 6' ἄρθρου τοῦ Χάττι Χουμαγιούν δὲν ἀναφέρονται εἰς τὰ κτήματα ταῦτα, ἀγνοοῦμεν τι ἄλλο σημαίνουσιν· πρὸς δὲ ἀφοῦ δι' οἰουσδήποτε λόγους δὲν ἐφηρηόσθη τὸ τρίτον ἄρθρον τοῦ Χάττι Χουμαγιούν περὶ μισθοδοσίας τοῦ Κλήρου, ἢ συντήρησις τῶν Μητροπόλεων καὶ Μοναστηρίων τῆς νήσου μὲ τὰ πολλαπλᾶ ἐκ τοπικῆς συνηθείας καθήκοντα αὐτῶν πρὸς τὰ σχολεῖα, πτωχοῦς, ὄρφανὰ, καὶ ἔκθετα τέκνα, δυσκολώτατα θὰ κατωρθοῦτο ἀπὸ τοῦδε, ἔάν ἡ Αὐτοκρατορικὴ Γενναϊότης δὲν ἀπήλλαττε τὰ τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ Μοναστηρίων τοῦ νεοφανοῦς δι' αὐτὰ κτηματικοῦ φόρου.

Η') Ὁ καθιερωθεὶς ὅρος τῆς γνώσεως τῆς τουρκικῆς διὰ τοὺς ἐκλεξίμους ἐν τῇ Βουλῇ καὶ τοῖς Δημαρχεῖσις ἐν τόπῳ ἔνθα οὐ μόνον τὰ ἑννέα δέκατα τῶν Χριστιανῶν ἀλλὰ καὶ πολλοὶ τῶν Μωαμεθανῶν ἀγνοοῦσιν αὐτὴν γνωρίζοντες μόνον τὴν Ἑλληνικὴν, φρονοῦμεν ὅτι ἀντιστρατεύεται εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ἰσότητος τῶν δικαιωμάτων τῶν συγκροτουσῶν τὸ Κράτος ἐθνοτήτων· τὰ ἑννέα δέκατα περίπου τοῦ Χριστιανικοῦ πληθυσμοῦ ἀποστεροῦνται διὰ τοῦ ὅρου τούτου τῶν οὐσιωδωδεστέρων συνταγματικῶν δικαιωμάτων τοῦ πολίτου. Καὶ τὸ δικαίωμα δὲ ὅπερ ἐπεφυλάχθη εἰς τὸν διοικητὴν νὰ διορίζη ὄντινα θούλεται ἐκ τῶν δημαρχιακῶν παρέδρων ὡς δήμαρχον ἀνεξαρτήτως τῆς πλειονοψηφίας ἐν τόπῳ ἔνθα τὸ ἕτερον τῶν δύο συνοίκων ἐθνῶν εἶναι τετραπλοῦν, πιθανώτατον εἶναι νὰ διαταράξη τὰς εὐτυχῶς ὑφισταμένους μέχρι τοῦδε καλὰς σχέσεις αὐτῶν· διότι ἀπίθανον δὲν εἶναι ἀφοῦ καὶ ἅπαξ μόνον προτιμήσῃ ὁ διοικητὴς ἐκ τῆς μειονοψηφούσης φυλῆς, νὰ μὴ διδῇ ψήφους ἢ πλειονοψηφούσα εἰς οὐδέν· ἐκ τῆς μειονοψηφούσης φυλῆς. Περὶ δημαρχιῶν ὄντος ἡμῖν τοῦ λόγου σημειοῦμεν ὅτι ἔάν δὲν παραχωρηθῶν πράγματι τὰ λεγόμενα ρουσουμάτια εἰς αὐτά, καθίστανται θεσμὸς ἐντελῶς ἄσκοπος· διότι τὰ μέχρι τοῦδε εἰσοδήματα αὐτῶν μόλις ἐπαρκοῦν εἰς τὴν μισθοδοσίαν τῶν μικροτέρων ὑπαλλήλων αὐτῶν.

Θ') Καθικετεύομεν τὴν Ὑμ. Ἐξ. νὰ παραστήσῃ ὅπου δεῖ, ὅτι ἐν τῇ Νήσῳ ἡμῶν, τῇ σχετικῶς τῶν ἄλλων Νήσων τόσῳ μεγάλη ὅπως καὶ μεμακρυσμένη τῆς ἑδρας τῆς Νομαρχίας, ἀναγκαιότατον εἶναι νὰ συστηθῶσιν ἐφετεῖα, πολιτικὸν καὶ ἐμπορικόν.

Ι') Καθυποβάλλομεν ἐπίσης εἰς τὴν διακεκριμένην κρίσιν καὶ πείραν τῆς Ὑμ. Ἐξ. καὶ τὴν ἐξῆς σκέψιν ἡμῶν. Ἐπειδὴ ἡ Νήσός μας εἶναι λίαν μεμακρυσμένη ἀπὸ τὰς ἄλλας Νήσους τῆς Νομαρχίας, καὶ οὐδεμίαν ἔχει ἐπικοινωνίαν πρὸς αὐτάς, ὡς οὐδὲ ἐκεῖναι πρὸς ταύτην, φυσικώτατον εἶναι νὰ ἀγνοοῦνται ὑπὸ τῶν Κυπρίων Βουλευτῶν τὰ ἐν ἐκείναις χρίζοντα τυχόν διορθώσεως, καὶ ὑπὸ τῶν ἐξ ἐκείνων τῶν νήσων βουλευτῶν τὰ ἐν ταύτῃ, ὡς ἐκ τούτου λίαν σκόπιμον θὰ ἦτο, νομίζομεν, ἔάν ἐχωρίζετο ἡ ἐκλογικὴ περιφέρεια αὐτῆς ἐν ταῖς βουλευτικαῖς ἐκλογαῖς ὀριζομένου ἀναλόγου ἀριθμοῦ βουλευτῶν διὰ τὴν Κύπρον.

Ια') Ἡ χωροφυλακὴ ἐνῶ ἀφ' ἑνὸς οὐδὲν τῶν καθηκόντων αὐτῆς τῶν ὑπὸ τοῦ Γ' ἄρθρου τοῦ ἀπὸ τοῦ 1287 Κανονισμοῦ ἐκπληροῖ, ἀφ' ἑτέρου περιφερομένη εἰς τὰ χωρία ἀφθόνως ποιῆται χρῆσιν ὕβρεων, φυ-

λακίσεων, καὶ οὐχὶ σπανίως ραβδισμού, καὶ οὐδέποτε πληρώνει τὴν τροφήν ἑαυτῆς καὶ τῶν ἵππων της.

Ιθ') Κάλλιστα θὰ ἦτο νὰ ἐτοποθετοῦντο χωριστὰ ἐν ταῖς φυλακαῖς οἱ Χριστιανοὶ ἀπὸ τοὺς Μωαμεθανούς, καθὼς καὶ οἱ ἐγκληματῖαι ἀπὸ τοὺς διὰ μικρὰ πταίσματα φυλακιζομένους· διότι διὰ τῆς συμβιώσεως τῶν δύο φυλῶν εἶναι πρόσκομμα εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν θρησκευτικῶν αὐτῶν καθηκόντων, καὶ γίνεται παραίτιος πλείστων ὄσων σκανδάλων· ἡ δὲ συγχρότησις τῶν ἐλαφρὰ πταίσματα διαπραξάντων μετὰ τῶν κακούργων, πολλαπλασιάζει τὰ κακουργήματα ἐν τῇ νήσῳ, ἥτις ὡς μέγιστον εὐεργέτημα θὰ ἐθεώρει ἐὰν δὲν ἐστέλλετο εἰς αὐτὴν τόσος ἀριθμὸς ξένων κακούργων, ἢ τοῦλάχιστον ἐὰν ἐτοποθετοῦντο οὗτοι εἰς τὸ ἄνευ κατοίκων φρούριον τῆς Κυρηναίας, ἢ τὸ σχεδὸν ἀκατοίκητον φρούριον τῆς Ἀμμοχώστου.

Ιγ') Ἐκ τοῦ ὠραίου κανονισμοῦ περὶ δασῶν πληροφοροῦμεν τὴν Ὑμ. Ἐξ. ὅτι ἐτέθησαν ἐν ἐνεργείᾳ μόνον τὰ φορολογικὰ καὶ τὰ περὶ προστίμων ἄρθρα· τὰ δὲ δάση θαίνουσι πρὸς τὴν καταστροφὴν ταχύτερῳ τῷ θήματι ἢ πρὶν, ἐν ᾧ ἄλλως τε τὰ εἰσπραττόμενα ἀμφιβάλλομεν ἂν ἐπαρκοῦν εἰς τὴν μισθοδοσίαν τῶν μεμεούριδων.

Ὡς ἐν ὑστερογράφῳ δὲ προσθέτομεν ἐν τῷ περὶ χωροφυλακῆς ὅτι ἡ ὀλιγότης αὐτῆς καὶ ἡ ἐλαττωματικὴ διεύθυνσις αὐτῆς ἐν γένει, μετὰ τὴν ἀπαίτησιν τῶν προέδρων τῶν δικαστηρίων ἀπαιτούντων ἐν πᾶσιν αὐτόπτας μάρτυρας, ἐγένετο παραίτιος νὰ ὑπερπλεονάσῃ ἡ κλοπὴ καὶ ἀληστεῖαι, αἵτινες ἀπὸ τινῶν ἐτῶν μαστίζουσι τὴν νήσον μας.

Ταῦτα, Ἐξοχώτατε, ἐθεωρήσαμεν καθῆκον ἡμῶν ἀπαραίτητον καὶ ἀπέναντι τοῦ Ὑμ. Δεθλετίου μας καὶ ἀπέναντι τοῦ ἔθνους μας νὰ καθυποβάλωμεν εἰς τὴν Ὑμ. Ἐξοχώτητα, πεποιθότες ὅτι θέλομεν τύχει τῆς γενναίας Αὐτῆς συγγνώμης διὰ τὴν ἐνόχλησιν ἀποβλεπόμενοι εἰς τὸν ἀγαθὸν σκοπὸν, ὅστις ὑπῆρξε τὸ μόνον ἐλατήριον.

Ἐπὶ πᾶσι τούτοις διατελοῦμεν εὐχόμενοι τῇ Ὑμ. Ἐξ. τὰ θέλιστα, ἧς ἐσμὲν ταπεινότατοι θεράποντες.

(Μονογραφὴ)

ΣΤΥΛΙΑΝΟΣ ΧΟΥΡΜΟΥΖΙΟΣ

